

≡ Eesti
≡ Kontsert

Renessansi kõlamaastikud Pariisis

admirals

Eesti Kontserdi
hooaja peatoetaja

**Ole oma
finantsmaailma
dirigent!**

admirals.com

L 17. VEEBRUAR 2024 19.00 Estonia kontserdisaal

Renessansi kõlamaastikud Pariisis

Hortus Musicus

Kava kunstiline juht **Andrew Lawrence-King**

Hortus Musicus

Andrew Lawrence-King (kava kunstiline juht, renessanssharf, psalteerium, orel, klavessiin, regaal, löökpillid)

Iris Oja alt

Anto Õnnis tenor, löökpillid

Tõnis Kaumann bariton, löökpillid

Riho Ridbeck bass, löökpillid

Mari-Liis Uibo viiul

Imre Eenma *viola da gamba*, rataslüüra

Taavo Remmel kontrabass

Olev Ainomäe barokkoboje, pommerid, plokkflöödid, krummhorn

Tõnis Kuurme plokkflöödid, pommer, *dulcian*

Valter Jürgenson tromboonid

Robert Staak lauto, kitarr

Lembit Orgse klavessiin, orel

Kaastegev tantsukooli Arte Movimento barokktantsu trupp (kunstiline juht Kristine Esko)

Andrew Lawrence-King ja Hortus Musicus viivad kuulaja renessansiaegsesse Pariisi. Kõlavad prantsuse muusika parimad palad kõrgstiilis šanssoonidest rahvaliku tantsuni.

BONJOUR

Phillippe de Monte (1521–1603)

„Bonjour mon coeur“ („Sonetz de Pierre de Ronsard“, 1575)

Claude Gervaise (1525–1583)

Pavane et gaillarde d'Angleterre („Danceries“, publ Pierre Attaignant, 1555)

Thomas Crecquillon (~1505–1557)

„Un gai berger“ („Premier livre de chansons“, 1543)

Pierre Certon (~1510–1572)

„La la la, je ne l'ose dire“ („28 chansons à 4“, *livre* 3, publ Pierre Attaignant, 1538)

ORCHÉSOGRAPHIE

Thoinot Arbeau (1519–1595) / **Andrew Lawrence-King** (*1959)

Basse-danse „Jouissance vous donneray“ 1500 (tantsukogumik „Orchésographie“, 1589)

Claudin de Sermisy (~1490–1562)

Pavane „Jouissance vous donneray“ (publ Pierre Attaignant, 1538)

Thoinot Arbeau / **Andrew Lawrence-King**

Basse-danse „Jouissance vous donneray“ (tantsukogumik „Orchésographie“, 1589)

Thoinot Arbeau

Tourdion (tantsukogumik „Orchésographie“, 1589)

AMOUR

Clément Janequin (~1485–1558)

„La plus belle de la ville“ („Vingt quatre chansons musicales a quatre parties“, Attaignant, 1533)

Pierre Attaignant (~1494–1551/1552)

Gailliarde 2 („18 basses dances“, Attaignant, 1529)

Orlandus Lassus (1532–1594)

„Susanne un jour“ („Tiers livre des chansons à 4–6 parties“, 1560), tekst: Guillaume Guérout

Pierre Bonnet (17. sajand)

„Francion vint l'autre jour“ („Airs et villanelles mis en musique à 4 et 5 parties“, 1600)

Jacques Mauduit (1557–1627)

„Voici le vert et beau mai“ („Chansonnettes mesurées de Jean-Antoine de Baïf“, 1586)

FORTUNE

Josquin des Prez (~1450/1455–1521)

„Comment peult avoir joye“ („Harmonice Musices Odhecaton“, „Canti B“, 1502)

„Faulte d'argent“ („Septiesme livre contenant vingt-quatre chansons a cinq et six parties“, 1545)

Johannes Ghiselin (15.–16. sajand)

„Fors seulement“ („Harmonice Musices Odhecaton“, „Canti C“, 1504)

Thoinot Arbeau

„Branle des chevaux“ (tantsukogumik „Orchésographie“, 1589)

Fabrice Marin Caietain (16. sajandi II pool)

„Une puce j'ai dedans l'oreille“ („Airs mis en musique à quatre parties“, 1576), tekst: Jean-Antoine de Baïf

LA GUERRE

Thoinot Arbeau

„Le Fifre“ (tantsukogumik „Orchésographie“, 1589)

Clément Janequin

„La Guerre“ („Chansons de maistre C. Janequin nouvellement et correctement imprimeez“, Attaignant, ~1528)

DANCERIES

Pierre Attaignant

Basse-danse „La gatta“ („Neuf basses dances, deux branles, vingt et cinq Pavannes, avec quinze Gaillardes“, Attaignant, 1530)

Basse-danse „La brosse“ („Neuf basses dances, deux branles, vingt et cinq Pavannes, avec quinze Gaillardes“, Attaignant, 1530)

Claude Gervaise (1525–1583)

Pavane passemaize et gaillarde („Danceries“, Attaignant, 1555)

Anonüümne autor, omistatud **Pierre Attaignant'ile**

Tourdion „Quand je bois“ (Attaignant, 1530)

Kontserdi kestus ~1h 15min

Phillippe de Monte „Bonjour mon coeur“, tekst: Pierre de Ronsard

Bon jour mon coeur, bon iour ma
douce vie,
bon jour mon oeuil, bon iour ma
chere amie.
He bon jour ma toute belle,
ma mignardise.
Bon jour mes delices,
mon amour.

Mon doux printemps, ma douce
fleur nouvelle.

Mon doux plaisir, ma douce
colombelle.

Mon passereau, ma gente
tourterelle.

Bon jour ma douce rebelle.

Je veux mourir si plus on me
reproche

que mon service est plus froid
qu'une roche,

de t'avoir laissé maitresse
pour aller suivre le roy,

mandiant ie ne sçay quoy,

que le vulgaire appelle une largesse,
plustost périsse honneur, cour et
richesse,

que pour les biens jamais ie te
relaisse,

ma douce et belle déesse.

Tere, mu süda,
tere, mu armas elu,
tere, mu silm, tere, mu kallis sõber!
Tere! Tere, mu iludus,
mu armsus,
Tere, mu rõõm,
mu armastus!

Mu armas kevad, mu armas uus lill.
Mu magus nauding, mu armas väike
tuvi.

Mu varblane, mu hell turteltuvi,
tere, mu armas mässaja.

Ma tahaksin surra, kui keegi mind
veel noomiks,

et mu olek on külmu nagu kivi,
et ma jätan sind, valitsejanna,

et kuningale järgneda,
paludes ma ei tea mida,
mida tavalised inimesed nimetavad
rahaks.

Pigem kadugu au, seisus ja rikkused,
kui et ma loobuksin sinust nende
hüvede nimel,
mu armas ja kaunis jumalanna.

Pierre Certon „La la la, je ne l'ose dire“, tekst: tundmatu autor

La la la, je ne l'o... je ne l'o...
je ne l'ose dire.

La la la, je le vous dirai,
et la la la, je le vous dirai.

La, la, la, ma ei... ma ei...
ma ei julge seda öelda.
La la la, ma ütlen sulle.
Ja la la la, ma ütlen sulle.

Il est un homme en not' ville
qui de sa femme est jaloux.
Il n'est pas jaloux sans cause,

Meie linnas on üks mees,
kes on oma naise peale armukade.
Ta ei ole põhjuseeta armukade,

mais il est cocu de tout.
La, la, la...

Il n'est pas jaloux sans cause,
mais il est cocu de tout.
Il aprete et si la mene
au marche s'en va a tout.
La, la, la...

Enfin, las de ce supplice
le pauvre homme se pendit.
Mais sa femme par malice
chez Lucifer le suivit.
La, la, la...

La morale de cette histoire
c'est qu'avant de se marier
il faut savoir le jour même
que c'est pour l'éternité
La, la, la...

Clément Janequin „La plus belle de la ville“

La plus belle de la ville
c'est moy!
Non est,
si est!
Non est, je vous jure ma foy!

Mon ami a dit que je suis celle.
M'amie je tiens pour la plus belle.
Mon ami a dit que je suis celle,
la plus frisque et plus habille
au bois.
La plus belle...

La votre est une fausse femelle.
Vous etes laide, orde et rebelle.

kuid teda petetakse igal pool.
Ja la la la...

Ta ei ole põhjuseeta armukade,
kuid teda petetakse igal pool.
Ta valmistab ette, et viia oma naine
turule, ja ta käib igal pool.
Ja la la la...

Lõpuks, sellest piinamisest
meeleheitel,
poob vaene mees end üles.
Aga tema naine, õelusest,
järgneb talle Luciferi juurde.
Ja la la la...

Selle loo moraal
on see, et enne kui abiellud,
pead teadma juba samal päeval,
et see on igaveseks.
Ja la la la...

Linna kõige kaunim tüdruk
olen mina!
Ei ole!
Olen küll!
Ei ole, vannun oma usu nimel.

Minu kavaler ütleb, et see olen mina.
Ma arvan, et minu neid on kõige
kaunim.
Minu kavaler ütleb, et see olen mina,
kõige elavam ja parimalt riides
metsa sees.
Kõige kaunim...

Sinu neid on vale naine.
Sa oled inetu, karm ja mässumeelne.

La votre est une fausse femelle,
je suis la plus belle fille
au bois...

T'amie ne vaut une groselle.
Tais toi, je te repute pour telle.
T'amie ne vaut une groselle,
tire ailleurs, plus ne babille
au bois...

Orlandus Lassus „Susanne un jour“, tekst: Guillaume Guérout

Susanne un jour d'amour sollicitée
par deux viellardz, convoitans sa
beauté,
fut en son coeur triste et
desconfortée,
voyant l'effort fait à sa chasteté.
Elle leur dict, Si par desloyauté
de ce corps mien vous avez
jouissance,
c'est fait de moy. Si je fay resistance,
vous me ferez mourir en
deshonneur.
Mais j'aime mieux périr en
innocence,
que d'offenser par peché le
Seigneur.

Jacques Mauduit „Voici le vert et beau mai“, tekst: Jean-Antoine de Baïf

Voici le vert et beau Mai
conviant à tout soulas
tout est riant, tout est gai,
roses et lis vont fleurir.
Rions, jouons et sautons,
ébatons nous tous à l'envie de la
saison.

Sinu neid on vale naine,
olen kõige kaunim tüdruk
metsa sees.

Sinu neid ei ole väärt sentigi.
Ole vait, ma arvan sinu kohta sama!
Sinu neid ei ole väärt sentigi,
mine minema, ära rohkem räägi.
Metsa sees...

Ühel päeval tehti Susannele
armuavaldu
kahe vana mehe poolt, kes ihaldasid
tema ilu.
Südames tundis ta kurbust ja
ebamugavust,
nähes nende pingutust tema
vooruslikkuse nimel.
Ta ütles neile: kui te häbiväärsett
mu kehast naudingut otsite,
on minuga lõpp. Kui ma vastupanu
osutan,
siis tapate mind häbistatult.
Kuid ma eelistan surra pigem
süütuna,
kui solvaksin Issandat patuga.

Käes on roheline ja kaunis maikuu,
tuues kõigile lohutust.
Kõik naeravad, kõik on õnnelikud,
roosid ja liiliad õitsevad.
Nüüd naerame, mängime ja
tantsime,
las kõik lõbutsevad, oodates seda
aastaaega.

Roses et lis cueillir faut
pour lacer de beaux chapeaux,
de beaux bouquets et tortis
dont réparés chanterons.
Rions...

Neige et frimas ne sont plus,
calme et douce rit la mer,
le vent hideux se tient coi,
l'air drille d'un doux Zéphyr.
Rions...

En toutes parts les oiseaux
vont joyeux dégoisotant:
vont pleins d'amour s'ébaudir
en la forêt, sur les eaux.
Rions...

Josquin des Prez „Comment peult avoir joye“

Comment peult avoir joye
qui Fortune contient?
L'oyseau qui pert sa proye
de jeusne lui souvient.
Au boys, sur la verdure,
n'a point tout son desir,
de chanter l'n'a cure
qui vit en desplaisir.

Josquin des Prez „Faulte d'argent“

Faulte d'argent c'est douleur non
pareille,
se ie le dis las ie scay bien pourquoi.
Sans de quibus il se fault tenir quoy,
femme qui dort pour argent se
veille.

Roose ja liiliaid tuleks korjata
kaunitele kübaratele sidumiseks.
Ilusaid kimpe ja pärgi
kandes laulame:
Nüüd naerame...

Lund ja külma enam pole,
rahulikult ja pehmelt naeratab meri,
tormiil hoiab end tagasi,
õhk väreleb õrnas tuules.
Nüüd naerame...

Kõiksugu linnud
lendavad rõõmsalt siristades:
Minge täis armastust rõõmustama
metsas, veekogudel.
Nüüd naerame...

Kuidas saab sul olla õnne,
kui õnn sulle piiranguid seab?
Lind, kes kaotab oma saagi,
mäletab paastumist.
Metsas, heinamaal,
tal kindlasti pole kõike seda,
mida ihkab.
Laulda tal pole soovi,
kui ta elab õnnetuses.

Raha puudus: sellele pole
võrreldavat valu,
Kui ma nii ütlen, tean ma hästi miks.
Ilma selleta pead tagasi hoidma.
Magav naine ärkab üles raha pärast.

**Fabrice Marin Caietain „Une puce j'ai dedans l'oreille“,
tekst: Jean-Antoine de Baïf**

Une puce j'ai dedans l'oreille, hélas!
Qui de nuit et de jour me frétille et
me mord
et me fait devenir fou.
Nul remède n'y puis donner,
je cours de ca, je cours de là,
retire-la moi je t'en prie.
O toute belle, secoure-moi.

Quand mes yeux je pense livrer au
sommeil
elle vient me piquer, me démange
et me poind, et me garde de dormir.
Nul remède...

D'une vielle charmeresse aidé je suis
qui guérit tout le monde, et de tout
guérissant
ne m'a su me guérir moi.
Nul remède...

Bien je sais que seule peut guérir
ce mal
je te prie de me voir de bon œil
et vouloir m'amollir ta cruauté.
Nul remède...

Clément Janequin „La Guerre“

Part I

Escoutez, tous gentilz Galloys,
la victoire du noble roy François.
Et orrez, si bien escoutez,
des coups ruez de tous costez.
Phiffres soufflez, frappez tambours.
Tournez, virez, faites vos tours.
Avanturiers, bon compagnons
ensemble croisez vos bastons.

Mul on kõrvus kirp, oh õnnetus!
Õöd ja päevad ajab ta mind
sügelema, hammustab
ja hulluks ajab.
Ma ei leia mingit leevendust,
ma jooksen siia-sinna,
võtke see minult ära, palun!
Oh kõige kaunim, aita mind!

Kui ma mõtlen silmad looja lasta,
tuleb ta mind pistma, sööb ja torgib
mind
ja takistab mind magamast.
Ma ei leia mingit leevendust...

Üks vana nõid tuli mind aitama,
kes oskas ravida kogu maailma ja
kõike parandada,
aga ta ei suutnud mind ravida.
Ma ei leia mingit leevendust...

Tean hästi, et ainult tema suudab
seda haigust ravida.
Ma palun sind, vaata mu peale
lahkusega
ja püüa oma julmust minu vastu
leevendada.
Ma ei leia mingit leevendust...

I osa

Kuulake, kõik Gallia rüütlid,
ülla kuninga François' võidu nimel!
Ja kuulake, kui te hästi kuulate,
lööke tuli igast küljest.
Mängige vilepille, lööge trumme!
Pöörake, põigelge, tehes oma
pöördeid.

Bendez soudain, gentilz Gascons.
Nobles, sautez dens les arçons.
La lance au poing, hardiz
et promptz comme lyons
Haquebutiers, faictes voz sons!
Armes bouclez, frisques mignons.

Donnez dedans!
Frappez dedans!
Alarme, alarme!
Soyez hardiz, en joye mis.
Chascun s'asaisonne.
La fleur de lys, Fleur de hault pris,
Y est en personne.
Suivez François,
Le roy François.
Suivez la couronne.
Sonnez, trompettes et clarons,
pour resjouyr les compagnons,
les cons, les cons, les compagnons.

Part II

Fan fan, fre re le le lan fan feyne.
Fa ri ra ri ra.
A l'estandart tost avant.
Boutez selle, gens d'armes à cheval.
Fre re le le lan fan feyne.
Bruyez, tonnez bombardes et
canons.
Tonnez, gros courtaux et faulcons,
pour secourir les compaignons,
les cons, les cons, les compagnons.
Von, von, pa ti pa toc, von, von.
Ta ri ra ri ra ri ra reyne
Pon pon pon pon
La la la ... poin poin ... la ri le ron.

Sõdurid, head kaaslased,
kõik koos ristake oma relvad.
Võtke kiirelt oma positsioon, vaprad
gaskoonlased.
Aadlikud, hüpake sadulasse.
Piigid rusikas, julged
ja kiired nagu lõvid.
Relvakandjad, tehke häält!
Pange selga oma hiilgav ja
elegantne raudrüü.
Edasi! Lööge sisse!
Häire, häire!
Olge julged, täis rõõmu,
kõik oma parimas seisundis.
Liiliaõis, hinnaline Öis
[Kuningas] on isiklikult kohal.
Järgnege François'le, kuningas
François'le,
järgnege kuninglikule kroonile.
Puhuge pasunaid ja trompeteid,
et ergutada oma kaaslasi,
kaas-, kaas-, kaaslasi.

II osa

Põmm! Põmm-di-põmm-di-kõmm
põmm.
La di da di da.
Lipu poole, kiiresti edasi.
Sadulasse, relvastatud mehed oma
sadulasse.
Põmm-di-põmm-di kõmm põmm,
pomm-põmm.
Müra, äike, pommid ja kahurid,
kõuemürin, suurtükk ja relvad
kaaslaste päästmiseks,
Kaas-, kaas-, kaaslaste päästmiseks.
Põmm! Kõmm!
La di da di da.

France courage, courage.
 Donnez des horizons.
 Chipe, chope, torche, lorgne.
 pa ti pa toc, tricque trac, zin zin
 Tue! à mort: serre.
 Courage, prenez, frapez, tuez.
 Gentilz gallans, soyez vaillans.
 Frapez dessus, ruez dessus
 Fers émoluz, chiques dessus.
 Alarme, alarme!
 Courage prenez, après suyvez,
 frapez, ruez.
 Ils sont confuz, ils sont perduz.
 Ils monstrent les talons.
 Escampe toute frelore la tintelore.
 Ilz son deffaictz.
 Victoire au noble roy François.
 Escampe toute frelore bigot.

Põmm, põmm, põmm, põmm
 Seal, seal, põmm!
 Prantsusmaa, julgust, julgust!
 Õelge oma palved.
 Järsk löök ja murdub küljest,
 olge valvsad.
 Tapke! Surmani. Võtke vangi.
 Julgust, võtke nad, hoidke neid
 tagasi, tapke.
 Õrnad kangelased, olge julmad.
 Lööge maha, lööge maha,
 Mõõgad poleeritud, tõugake alla.
 Häire, häire!
 Olge julged, jälitage neid, lööge,
 tabage.
 Nad on segaduses, nad on
 kaotanud.
 Nad näitavad oma kandu.
 Põgenege, argpüksid, raudrüüde
 logisedes.
 Nad on hävitatud.
 Võit üllale kuningas François'le.
 Põgenege, kõik te valelikud
 argpüksid.

**Anonüümne autor, omistatud Pierre Attaignant'ile,
 tourdion „Quand je bois“**

Buvons bien la, buvons donc,
 à ce flacon faisons la guerre!
 En mangeant d'un gras jambon
 à ce flacon faisons la guerre!

Jooge hästi, jooge hästi seal,
 käime sõda selle pudeliga!
 Kui me sööme rasvast sinki,
 käime sõda selle pudeliga!

Le bon vin nous a rendu gais,
 chantons, oublions nos peines,
 chantons!
 En mangeant d'un gras jambon
 à ce flacon faisons la guerre!

Hea vein on teinud meid õnnelikuks,
 laulgem, unustagem mured,
 laulgem!
 Kui me sööme rasvast sinki,
 peame sõda selle pudeliga!

Quand je bois du vin claret, ami, tout
 tourne

Kui ma joon punast veini, mu sõber,
 keerleb kõik,

aussi désormais je bois Anjou ou
 Arbois.
 Chantons et buvons, à ce flacon
 faisons la guerre,
 chantons et buvons, mes amis,
 buvons donc!

samuti kohe, kui ma joon roosat või
 valget veini.
 Laulge ja jooge, peame sõda selle
 pudeliga,
 Laulge ja jooge, mu sõbrad, joome
 nüüd!

Laulutekstide tõlge: Kaisa Kroon

Linnulaulust ja röömsatest tervitustest tänavatel, jahti pidavatest
 koertest ja tantsisklevatest hobustest, viulitest lossis ja flöötidest külas,
 lahingumanöövritest ja hüppetantsudest, elegantsest poeesiast ja elavatest
 rütmidest, renessansi polüfoonia peene kunstini...

... kogumikust „Odhecaton“ (esimene trükitud
 mitmehäälse laulu kogumik, milles on sadakond
 laulu) kuni Thoinot Arbeau' illustreeritud
 tantsutraktaadini „Orchésographie“ (milles on tosina
 erineva tantsutüübi õpetused)...

... Josquinist Janequinini...

... salvestati 16. sajandi Pariisi kõlamaastikud renessansiajastu noodikirja.

Pool aastatuhandet hiljem dešifreerivad Hortus Musicus ja Andrew Lawrence-King need vanad märgid, äratavad unest magava Aja, taasavastavad vanad värsid ja taastavad ammu unustatud rütmid.

Allikad:

„Odhecaton“ (1502 & 1504)

Claude Gervais' „Danceries“

Pierre Attaignant'i arvukad laulu- ja tantsukogumikud

Thoinot Arbeau „Orchésographie“ (1589)

Renessansi kõlamaastikud Pariisis

Kui François I krooniti 1515. aastal Reimsis Prantsusmaa kuningaks, kõrgus Notre Dame'i keskaegne katedraal ikka veel Pariisi linna kohal, nagu lauldi ka liturgias vanu ladinakeelseid sakraaltekste ning muusikamaastikku valitses jätkuvalt kõrgpolüfoonia. Kuid tänu mõjutustele uelt kuningalt, kes oli kaunite kunstide metseen, prantsuse kirjanduse toetaja ja ise poeet, samuti Põhja-Ameerika ja Aasia ekspeditsioonide sponsor

ja diplomaatiliste suhete arendaja Ottomani impeeriumiga, muutus rahvakeelne ilmalik muusika üha olulisemaks.

Omavahel põimunud lauludes ja tantsudes, olgu linnast või maalt, keerulised või lihtsakoelised, öukondlikud või rahvalikud, kõrgstiilis või traditsionaalsed, vokaalsed ja/või instrumentaalsed, kajas muusikalistes helides vastu linna igapäevamelu. Tervitused, vestlused ja vaidlused; süütu tüdruk, vana nõid, harjaga koristaja, armukade abielumees ja eksinud abikaasa; karp, linnuke, kass, hobune, heitlik ilm ja aastaajad, õnne- või rahaotsingud, laulmine, tantsimine ning Bordeaux'st, Anjou'st või Arbois'st pärit veini joomine: kõik see on Josquinist Janequinini heliloojate poolt noodipaberile kirja pandud ja üllitatud trükimeister Pierre Attaignanti Sorbonne'i ülikooli lähedal asunud töökojas.

Esimene trükitud muusikakogumik tuli Ottaviano Petrucci trükipressi alt 1501. aastal Veneetsias. Kogumikus „Harmonice Musices Odhecaton“ („Sada harmoonilist pala“) on tegelikult 96 laulu, peamiselt neljahäälsed prantsuse *chansonid*. Järgmistel aastatel anti välja veel kaks laulukogumikku: „Canti B“ ja „Canti C“. „Odhecaton“ pani aluse franko-flaami polüfoonilise stiili rahvusvahelisele domineerimisele. Seda iseloomustavad elegantsed meloodiad kõikides hääldes, mis

põimivad kokku peenelt viimistletud kontrapunkti, imiteerides üksteist, mõnikord ranges kaanonis ning leides lahenduse tüüpkadentsides. Kui raamat avada, jäävad iga laulu kaks häält vasakpoolsele lehele ja kaks parempoolsele nii, et neli lauljat võivad koos samalt lehelt laulda. Petrucci trükimeetod nõudis iga lehe kolmekordset trükipressist läbi laskmist: esimesel korral trükiti noodijooned, siis tekst ja lõpuks noodid. Paljude laulude all ei ole tervikteksti, mis viitab võimalusele neid pillidega esitada.

1528. aastal võttis Pierre Attaignant Pariisis kasutusele täiustatud ühekordse trükimeetodi ja andis välja oma neljahäälesete *chansonide* kogumiku. Kõikide nootide ja tähtede jaoks olid oma tinaklotsikesed, võimaldades paberi ainult ühe korra trükipressist läbi lasta, mis lihtsustas ja kiirendas protsessi. Attaignant publitseeris 36 *chanson*-kogumikku ja mitmeid kogumikke tantsumuusikaga, samuti missasid ja motette, klahvpillimuusika kogumikke ning lautomänguõpiku populaarsete *chansonide* ja tantsuseadetega sellele pillile. Mõned nendest kogumikest olid antoloogiad, mõned olid pühendatud ühele poeedile või heliloojale, näiteks Ronsard'i sonetid, Baifi luuletused, Janequini *chansonid*, Gervaise'i tantsud.

Kui paljud *chansonid* on neljale häälele (ja/või pillile), siis mõned laulud on ka vähematele ja

rohkematele häälele. Josquini kaanonite meloodiad tunduvad viitavat muidu unustatud ühehäälese *chanson*i traditsioonile, ilma saateta viisidele, mis kandusid edasi suuliselt. Sellist juba eksisteeriva materjali kõrgstiilis arranžeerimist võime kohata Orlandus Lassuse viiehäälses laulus „Susanne“, mille aluseks on Johannes Lupi sama teksti neljahäälese seade tenorihääle. Laulu teksti autoriks on Guillaume Guérolt ja see on piiblliloo poeetiline ümberjutustus. Järgides renessansiaja *contrafactum*i praktikat, taaskasutas Lassus selle *chanson*i muusikalist materjali oma teises teostes, nagu missa, „Magnificat“ ja „Nunc Dimittis“. Mõnedes *chansonides* on kasutatud dialoogi, mõnikord esitab sama laulja mõlemat osapoolt. Mõned kirjeldavad muretuid koduseid idülle või abielitülisid, sageli kiirete silbikorduste ja mõttetute sõnadega.

Renessansi polüfoonias segunevad eri häälte sõltumatud kiud imitatsiooniliste fragmentidega, mida antakse üle ühelt häälelt teisele erineva rütmiga ja eri ajal. Seepärast peeti 16. sajandil „muusika hingeks“ aeglast *tactuse* lööki, mis mõõtis noodipikkust umbes üks täisnoot sekundis ning mis puhus sisse hingeõhu trükitud noodimärkidesse ja äratas nad reaalse maailma Ajas ellu. Vastandina ühenduvad tantsumuusikas pillid (või hääled) homofooniliselt: kõikidel on samal ajal sama rütm. Arbeau'

tantsukogumikus „Orchésographie“ (1589) näidatakse, kuidas löökpillimängijad peaksid jagama aeglast *tactust* nii kahe- kui kolmeosalises taktimõõdus sobivateks rütmimooduliteks vastavalt tantsude iseloomule, nagu aeglane basstants, keerlev *tourdion*, suursugune *pavane* ja elav *gagliarde*.

Antiik-Kreeka teatris tähendas termin *ὀρχήστρα* (orkester) tasast ala tantsimiseks. Renessansiaegsest huvist klassikalise kreeka ja rooma kultuuri vastu, millest annab tunnistust ka Arbeau' kogumiku pealkiri, sündis *vers mesuré a l'antique* – „antiikstiilis mõõdetud luule“. Prantsuse poeedid ja heliloojad järgisid selles rangelt silpide struktuuri, klassikalist värsjalga. Kui seada Jean-Antoine de Baïfi värsid muusikasse, annavad erinevate värsjalgade järgnevused (daktül: pikk-lühike-lühike, trohheus: pikk-lühike, jamb: lühike-pikk, spondeus: pikk-pikk, jne) elava, vabalt voolava efekti. Kõik hääled ütlevad teksti homofooniliselt, samaaegselt, pidevalt löökide jaotusi muutes, mis on kontrastiks polüfoonilise faktuuri keerukusele ja tantsumuusika korrapärasusele.

Janéquini esimeses *chansonide* kogumikus, mille trükkis ära Pierre Attaignant 1528. aasta paiku, on kolm suurt programmist teost: „Le chant des oiseaux“ („Lindude laul“), „La chasse“ („Jaht“) ja täna

kõlav „La guerre“ („Lahing“). Viimane on Marignano lahingu (1515) muusikaline kirjeldus, milles Prantsuse armee, mida juhtis François I ise, relvastatud raskekahurväe ja käsirelvadega, alistas koos Saksa *Landsknechte* ja Veneetsia *condottieridega* Vana Šveitsi Konföderatsiooni väed, kes olid suures vähemuses ja relvastatud peamiselt ainult odadega. Janequini muusikas imiteerivad lauljad üksikute silpidega lahingukära ja hõikeid, helisevaid trompeteid, mürisevaid kahureid ja põrisevaid trumme. Seda *chansoni* kasutas Janequin oma teoses *missa super „La Bataille“* („Lahingumissa“). Veel kasutasid seda materjali Palestrina ja Monteverdi. Aastakümneid hiljem kasutas Arbeau oma marsirütmide tabelis samu Janequini silpe ja rütmimustreid vastandades prantsuse ja šveitsi erinevaid trummirütme.

Arbeau' tantsukogumikus on enamasti ühehäälnene muusika, mille olen vastavalt kindlatele ajaloolistele eeskujudele seadnud kolme- või neljahäälseks. Tema rahvalikus stiilis loos „Branle des chevaux“ („Hobuse ringtants“) improviseerivad kõik pillid burdooni saatel samal meloodial. Tundub, et tema basstantsu meloodia on tekkinud kaunistava ülemise häälena umbes 1500. aastast pärit kaduma läinud meloodiale, mis minu seades kõlab aeglase nootidena tenorihääles.

1589. aastaks elas see meloodia iseseisvat elu ja ma olen selle oma teises *contrafactumi* seades vastavalt tolle aja viimasele moele homofooniliselt ja korrapäraselt harmoneerinud. Kontrastiks kõlab vahele samal materjalil pavaani meloodia Sermisy' elegantses polüfoonilises seades.

Kõige kuulsam pala, mis on Attaignant'ile omistatud ja mis kõlab selle kontserdi viimase palana, on tegelikult 20. sajandi *contrafactum*, kuigi laitmatus renessansi stiilis. Kirjastaja 1530. aasta kogumikus on *basse danse* pealkirjaga „La Magdalena“ ning sellele järgneb kiire instrumentaalne *tourdion*. 1949. aastal tegi helilooja César Geoffray sellest *tourdionist* neljahäälse seade ja sobitas sellele Janequini 1541. aastal Veneetsias ilmunud *chansoni* teksti.

Rohkem kui viiekümne aasta jooksul, Hortus Musicuse legendaarsete esinemiste ajal, ei ole vanamuusika kui nähtus paigal seisnud. Toetudes teerajajatest interpreetide põlvkondade saavutustele, mille tulemusena taasavastati 16. sajandi noodiväljaanded ja renessansiaja muusikainstrumendid, puudutavad uusimad teadustööd ajaloolise rütmikäsitluse kohta Aja mõtestamist sajand enne, kui Isaac Newtoni „Principia“ (1687) pani paika tänapäeval teadatud ja iseenesestmõistetavad kontseptsioonid. Renessansi Aeg ei

voola omasoodu, ta sõltub *tactuse* liikumisest, vaatleja kohalolekust. See on sama paradoksaalne kui Einsteini relatiivsusteooria või Schrödingeri kass. Me mõistame nüüd renessansiaegsete pillimängu õpetustes olevaid keelpillide poognaštrihhe, puhkpillide keeleštrihhe ja sõrmestust nendel kui keelemustrite imitatsioone; kui Ronsard'i sonettide rõhkude, Arbeau' tantsusammude ja marsivate trummirütmide, linnulaulu ja jahikoerte, Baïfi jambi, spondeuse ja trohheuse matkimist, mille kõla võib kuulda prantsusekeelsetes iseloomulikes idioomides: *amour, bonjour, France*.

„Head“ ja „halvad“ silbid vahelduvad isegi Janequini sõjatrompetites: *fa ri ra ri ra!* Pöördudes publiku kui peente ülikute poole kutsuvad nii see kui teisedki *chansonid* „hoolikalt kuulama ja kuulma“, mitte ainult kunstmuusikat, vaid ka erinevaid rikkalikke kõlamaastikke – kõlamälestusi renessansiaegsest Pariisist.

Andrew Lawrence-King, tõlkinud Robert Staak

Foto: Katerina Antonenko

Andrew Lawrence-King on barokkooperi asjatundja, orkestri- ja ansamblijuht, silmapaistev *basso continuo* mängija, barokkharfi virtuoos ning maailma üks tunnustatumaid varajase muusika spetsialiste. Lawrence-Kingi lähenemist lavastajana, tema asutatud ansambli The Harp Consort kunstilise juhina ning külalisdirigendina Euroopa ja Ameerika ansamblite ees on esinejad, publik ja kriitikud ülistanud kõige loomingulisema, soojema ja konventsioonivabamana tänapäeva autentsuse otsinguil, enesekindla ja energiast pakatavana ning paeluvalt elava ja fantaasiarikkalt mitmekesisena.

Tema auhinnatud salvestistel ja kontsertesinemistel on pälvinud erilist tunnustust hoolikalt valitud ja läbitöötatud kavad, mille taga on põhjalik uurimistöö – ometi ei mõju need teaduslikult kuival, vaid kannavad endas hingestatud kunstilist laengut. Ka tuntud repertuaarile lisab ta värskeid värve, ühendades unikaalsel viisil sügavalt juurdunud ajaloolise esituspraktika ja elava muusikalise vabaduse.

Külalisdirigendina on ta inspireerinud muusikuid üle maailma, juhtides neid uutesse kõrgustesse tehnilises täpsuses ja ajaloolises stiilitunnetuses, saatjaks rõõm, energia ja kirg. Oma dirigenditöös toetub ta n-ö vanakooli väärtustele: hoolikas ettevalmistus, läbimõeldud proovid, terav analüütiline kuulamine (absoluutne kuulmine) lihvimaks ansambli kooskõla ning teadlikkus ansambli liikmete omavahelisest psühholoogilisest dünaamikast. Polüglotina võib ta proove läbi viia inglise, hispaania, itaalia, saksa ja prantsuse keeles, lisaks mõistab ja loeb ta hollandi, katalaani, soome ja ladina keelt ning Guernsey dialekti.

Eelkõige soovib Andrew Lawrence-King igast esinejast välja tuua parima, tiivustada improviseerimisvabadust, andes oma usaldusväärse juhatusena enesekindlust ja innustada veenva musikaalsusega, et luua ansambli etteaste, mis on palju enam kui selle üksikute osade summa.

Viimased aastad Tallinnas elanud Andrew Lawrence-King jagab oma annet, teadmisi ja kogemusi ka siinsete vanamuusikutega ja kollektiividega. Ta on teinud koostööd Eesti Filharmoonia Kammerkooriga ja ansambliga Floridante ning ta on Tallinna Barokkorkestri kunstiline juht. „Pidu Pariisis“ on Andrew Lawrence-Kingi esimene ühine projekt Hortus Musicusega.

Iris Oja on ooperisolisti magistrikraadiga vabakutseline laulja, kes astub pidevalt üles erinevatel lavadel üle maailma nii solisti kui ka ansambli lauljana.

Ta alustas kutselise laulja teed Eesti Filharmoonia Kammerkooris, kus töötas kümme aastat nii häälerühma vanema, solisti kui ka koorilauljana. Sellest alates on ta tööalaselt tihedalt seotud Hilliard Ensemble'i asutaja, toonase EFK peadirigendi Paul Hillieriga: Iris Oja on juba 15 aastat laulnud Hillieri rahvusvahelises vokaalansambli Theatre of Voices, ta on olnud kaheksa aastat Porto Casa da Musica kammerkoori koormeister ja laulja ning osalenud ka Taani vokaalansambli Ars Nova ja liri Kammerkoori projektides. Lisaks teeb Iris Oja koostööd mitmete instrumentaalansamblitega (Hortus Musicus, Floridante ja Yxus Eestis, Remix ja Ludovice Ensemble Portugalis, Nyland

Ensemble Soomes) ja kooridega (Eesti Rahvusmeeskoor, Helsingi Kammerkoor), teda kuuleb nii suurvormisolistina kui ka kammermuusika kavades.

Ehkki Iris armastab laulda kõikide ajastute muusikat, on ta ilmselt enim tuntud oma kaasaegse muusika esituste kaudu. Koos ansambliga Resonabilis sai nende tegutsemisajal tellitud ligi poolsada uut teost nii Eesti kui ka välismaistelt loojatelt. Iris peab oluliseks arendada heliloojate ja lauljate vahelist koostööd ning kaasaegse vokaalmuusika interpretatsiooni, ta on teinud sel teemal ka töötube ja pidanud loenguid mitmel pool üle maailma Argentinast Hongkongini. Iris on õpetanud ansambli laulu Sibeliuse akadeemia suvekursustel ja EMTA magistrantuuris, nüüdismuusika ansambli MUBAs ning kaasaegse vokaalmuusika interpretatsiooni Heino Elleri Muusikakoolis.

Lauljataris südames on ikka olnud eriline koht eesti muusikal, nii on nad koos pianist Kadri-Ann Sumeraga võtnud ette üles otsida ja salvestada kõik Mart Saare soololaulud. Hobikorras armastab Iris Oja intervjuude vahendusel tutvustada muusika elu suurkujusid meie muusikaajakirjanduses.

2022. aastal tunnustas Eesti Kultuurkapital teda helikunsti sihtkapitali aastapreemiaga rollide eest uudisoooperites ja erakordsete nüüdismuusika ettekannete eest.

Hortus Musicus andis oma esimese kontserdi aastal 1972. Ansambel asutati toonase Tallinna Riikliku Konservatooriumi viiuliõpilase Andres Mustoneni eestvedamisel ja on seega omal alal vanim katkematult tänini tegutsev ansambel Ida-Euroopas ja üks väheseid nii pikaealisi terves maailmas. Sündinud nõukogudeaegse isolatsiooni tingimustes, leidis grupp entusiaste oma nooruslikud energiad ühendades ja vaid minimaalselt väljastpoolt tulevat abi kasutades (kuivõrd seda lihtsalt eriti polnud võtta) Hortus Musicuse oma tee ja näo. Keskne roll ideede generaatorina oli Andres Mustonenil. Tema leppimatus kehtiva režiimi nagu ka muusikas väljakujunenud kivinenud arusaamadega tõukas grupi avastusretkele senitundmatu Bachi-eelse muusika maailma.

Hortus Musicuse musitseerimist iseloomustab ennekõike stambivaba ja loominguline suhtumine meist ajaliselt, ent mitte sisuliselt kaugesse muusikasse. Sattumata küll otsesesse vastuollu n-ö autentse või ajalooliselt informeeritud musitseerimislaadiga, ei ole Hortus Musicus seda kunagi pidanud eesmärgiks omaette. Seetõttu kõlavad ansambli kontserdid ja salvestised värskelt, arusaadavalt ja jõuliselt – see on tänapäeva inimeste elav muusika.

Juba üle viiekümne aasta jooksul on Hortus Musicus uurinud ja esitanud oma programmides Euroopa 8.–21. sajandi muusikat: gregooriuse laul, organumid, keskaegsed liturgilised draamad, hümnid ja motetid, frankoflaami koolkond, itaalia *trecento*-meistrid, 16. sajandi range polüfoonia, prantsuse šansoonid, itaalia madrigalid, *frottolad* ja *villanellad*, suur hulk süite renessansiaegsetest tantsudest üle Euroopa, varajased 17.–18. sajandi sonaadid ja vaimulikud suurvormid, 20. ja 21. sajandi heliloojate (sageli spetsiaalselt Hortus Musicusele loodud) muusika.

Hortus Musicus ei piira end juba ammu ainult Euroopa varajase muusika esitamisega. Piire ületatakse ajaliselt, geograafiliselt ja žanriliselt. Peale klassikalise varajase muusika on ansambli kavades esindatud kaasaegne muusika, džäss ja eksootiliste maade traditsionaalne ja rahvamuusika.

Tantsutrupp Arte Movimento

Midagi head ja kaunist tekib tavaliselt siis, kui koos on inimesed, kes armastavad seda, mida nad teevad. Ühendavateks elementideks on ka sarnased väärtused ja huvid. Selliselt on kujunenud Arte Movimento tantsuansambel. Kuigi alguses oli vajadus tantsida iseenda heaks ja rõõmuks, siis nüüdseks on kujunenud nii, et jagame seda rõõmu ja ilu ka suurema publikuga.

Foto: Rene Jakobson

Seda head enesetunnet ja rõõmu võimaldavad tantsud, mida läbi aegade on Euroopa kultuuriruumis tantsitud. Barokktantsud nagu kuninglik *courante*, romantiline *saraband*, hoogne *passepied*, kiire ja kelmikas *gigue* või siis renessansist voolav ja graatsiline *bassadanza*, temperamentne hüpetega *tourdion* jne. Valik on rikkalik.

Loomulikult on olulised ka riided, milles neid tantsida. Näiteks kanga rohkus, mis võimaldab tunda avarust ja rõhutada liikumise hoogsust. Trupi kostüümid valmivad nii, et kui kavandid on joonistatud, teeb Marii lõiked ja naised õmblevad igaüks endale nobedalt kostüümid.

Loomingulised ohjad on Kristine käes, aga igal tantsuansambli liikmel on oma osa loomingulises tegevuses. Kogu koosseisus sai meid 2023. aastal näha kahel korral Kadrioru lossis. Koos varajase muusika stuudioga Cantores Vagantes esitasime kontsertkava „Tantsiv barokk“.

Kunstiline juht: Kristine Esko

Kontserdil tantsivad: Margit Maalmeister, Teele Raue, Marii Tunnel, Aasa Nurmsalu, Rafael Nappir, Johann Nurmsalu, Maximilian Raue, Karl Ludwig Raue, Rene Kangilaski, Gregor Käärman

KONTSERDI PRODUKTSENT
Tuuli Metsoja

PRODUKTSENDI ASSISTENT
Kaisa Kroon

HOOAJA
PEATOETAJA

admirals

LIVIKO
— anno 1898 —

AUTOPARTNER

OLEREX

SORAINEN

/eestikontsert

/eesti_kontsert

eestikontsert.ee